
Denisa Tomková: Pocit domova se ztrácí v tekuté modernitě

Působila na univerzitách v USA i Velké Británii, kde také získala doktorát z vizuálních studií. Vyučovala v Centru audiovizuálních studií na FAMU a také řídila ediční program bratislavské galerie Kunsthalle. Zde mimo jiné spolu s Kvet Nguyen připravila výstavu [Nh?: Priestor medzi jedným a druhým koncom](#), která představuje tvorbu mladých umělců a umělkýň příslušících ke druhé generaci vietnamské diaspory. Její působení v umělecké instituci shrnuje nedávno vydaná kniha – antologie textů rozšiřující témata jednotlivých výstav [Wandering Concepts / Putující koncepty](#). Svou další publikaci bude Denisa Tomková, Ph.D., připravovat už na Fakultě humanitních studií, kam od října nastupuje jako odborná asistentka na Katedře teorie umění a tvorby. V zklidněné budově fakulty před začátkem semestru spolu mluvíme o připravované knize a chystaných předmětech, umění vietnamské menšiny i pocitu ztráty domova.

Denisa Tomková. Foto: Paula Malinowska

Vaša současná výstava v Kunsthalle Bratislava je spolupráce s umělkyní Kvet Nguyen. Jak jste se ke tvorbě vietnamské diaspory na Slovensku vlastně dostala?

Bolo to skrz spoluprácu s Kvet. Ja som s ňou kurátorsky spolupracovala na rôznych projektoch, jednak na texte pre projekt *Secondary Archive* a potom aj na výstave ako kurátorka jej autorskej tvorby. Ale mám pocit, že to bolo aj skrz môj dlhodobý záujem a výskum umenia rómskej komunity v Európe, keďže som dva roky pracovala pre Európsky rómsky inštitút pre umenie a kultúru v Berlíne. Asi to všetko nejako podnietilo môj záujem o estetickú diskrimináciu a o umenie skupín, ktoré sú často v spoločnosti marginalizované. S Kvet sme si vlastne dlho hovorili, že by bolo fajn urobiť výstavu vietnamskej diaspory. Keď prišla príležitosť urobiť výstavu v Kunsthalle Bratislava, tak som ju oslovila, aby sme spolu urobili takú skupinovú výstavu.

Ta výstava reflektuje, jak jsem pochopil, kořeny všech zúčastněných umělců a umělkýň a rozpolcenou identitu. Je to něco, co je tvůrcům a tvůrkyním z vietnamské diaspory vlastní, reflexe svých kořenů?

Nechcem hovoriť za nich. Celkovo, sme sa tou výstavou nechceli sústrediť na aspekt migrácie, na vojnu, kolonizáciu a históriu Vietnamu, ale chceli sme sa skôr sústrediť na tú druhú generáciu, ktorá už žije mimo Vietnam od narodenia, či od detstva. A prišlo nám fajn sa pozrieť na tých súčasných*é umelcov a umelkyne a na to, čo robia. Zisťovali sme, že najviac riešia vo svojej tvorbe vzťah k rodine, a to, čo je pre nich tou ich kultúrou. Či je to vlastne ten lokálny kontext Česka, Slovenska a podobne, alebo či sú to ich vietnamské korene.

Právě francouzská kolonizace a války ve Vietnamu jsou obecně spjaté věci s vietnamskou menšinou. Ale rozdělení Československa už si s ní většinou nespojujeme. Vrací se některá díla k této události?

Táto téma sa tam neobjavuje. A možno je to aj tým, že v tej druhej generácii máme umelectvo, ktoré sa už asi väčšinou narodilo po rozdelení Československa. Sú to naozaj mladí*é umelci a umelkyne, ktorí*é sa už narodili v deväťdesiatych rokoch. Avšak výstava bude doplnená aj o online publikáciu s rôznymi esejami a textami, napríklad od Aleny Alamgir, ktorá práve opisuje československo-vietnamský program výmeny pracovných síl počas socializmu, alebo text od Christiny Schwenkel, ktorá sa venuje práve obdobiu po skončení studenej vojny a tomu ako sa vietnamské obyvateľstvo stalo „neplánovanou diasporou“. Tá publikácia má za cieľ priblížiť internacionalizmus éry štátneho socializmu, ktorý viedol k mobilite univerzitného študentstva a migrujúcich pracovníkov*čok medzi socialistickými krajinami a globálnym Juhom.

Pohľad na výstavu *Nh?* (Kunsthalle Bratislava, 2023), diela Anny Tran, Quynh Trang Tran, Maithu B?i. Foto: Adam Šakový

V brožúre k výstave uvádzate statistiku, podľa ktorej je na Slovensku mnohonásobne menej príslušníkov vietnamskej menšiny než v Česku. Není potom pocit vykořenění silnější, a tedy i více přítomný ve vystavených dílech?

Je ich menej, áno. Celkovo tým, že je Česko väčšie, tak viac migrácie samozrejme prichádza sem. Nevie, možno by bolo fajn urobiť komparatívnu analýzu týchto dvoch krajín. Je aj pravda, že my máme vlastne len jednu slovenskú umelkyňu, ktorú sme v tej výstave prezentovali, pretože bohužiaľ nevieme o niekom inom. Na výstave sa zo Slovenska prezentuje len dielo Kvet Nguyen a vlastne väčšina umelectva je práve z Čiech. Takže nám to ani nedáva priestor na nejakú komparatívnu analýzu. Samozrejme tá vietnamská komunita je väčšia v Čechách než na Slovensku. Avšak teraz v októbri sa bude konať v Prahe *Banán Fest*, kde na časť oficiálneho programu bola pozvaná aj slovenská komunita *Vietnamské korene*. Takže určite prebieha aj cezhraničná výmena medzi Slovenskom a Českom. Myslím si, že všeobecne v umení a v kultúre, tým že je naša scéna taká malá, nefunguje striktné rozdelenie na českú a slovenskú scénu.

Na základe jakého klíče jste s Kvet Nguyen jednotlivá díla vybíraly? A mohla byste některé z nich představit?

V prvom rade sme začali hľadaním umelcov a umelkyň v Česku a na Slovensku. Snažili sme sa zahrnúť väčšinu tých, ktorých tvorba do toho nášho konceptu, vzťahu s rodinou druhej generácie, zapadala. A zároveň sme chceli zahrnúť aj umelectvo zo zahraničia. Napríklad sme oslovili Nhu Xuan Hua, umelkyňu z Paríža, ktorá na výstave predstavila veľmi dynamickú inštaláciu z polovičných stolov a príborov, ktoré sa roztekajú po obruse. Je to vlastne celé až surrealistické, ale všetko je to úplne krásne prestreté na svadbu s ružovými obrusmi, ktoré sa hýbu vo vetre a je tam karaoke pódium s fotografiou s názvom *Jupiter likes karaoke*. Je tam karaoke svetlo, ktoré celú miestnosť osvetľuje, takže je to celé veľmi hravé. Je to odkaz na vzťah s rodinou a na prchavosť myšlienok. Opisuje to moment rodinných osláv, kedy máme príležitosť s rodinou zdieľať jedlo a rozprávať sa, ale na vyobrazenej scéne je všetko tak trochu zvláštne a polovičaté. Nhu Xuan reflektuje aspekt spomienok – čo si naozaj pamätáme, čo tvorí naozaj naše spomienky, alebo či si z rôznych okamihov uchováame skôr pocity než presné detaily a fakty. Na výstave sme zahrnuli aj jej fotografiu *Family Portrait*, ktorá je z inej série, ale prišla nám veľmi dôležitá hlavne pre vzťah s rodinou, pretože na starej archívnej fotke jej rodiny rozmazáva a morfuje tváre svadobného hosťovstva, ktoré úplne splyva do pozadia. Vlastne sa autorka zas pohráva s archívom rodinných fotiek aj s otázkou, či nás naozaj naša pamätnosť neklame, pretože sama vlastne teraz prechádza procesom objavovania svojej vietnamskej identity vo francúzskom kontexte.

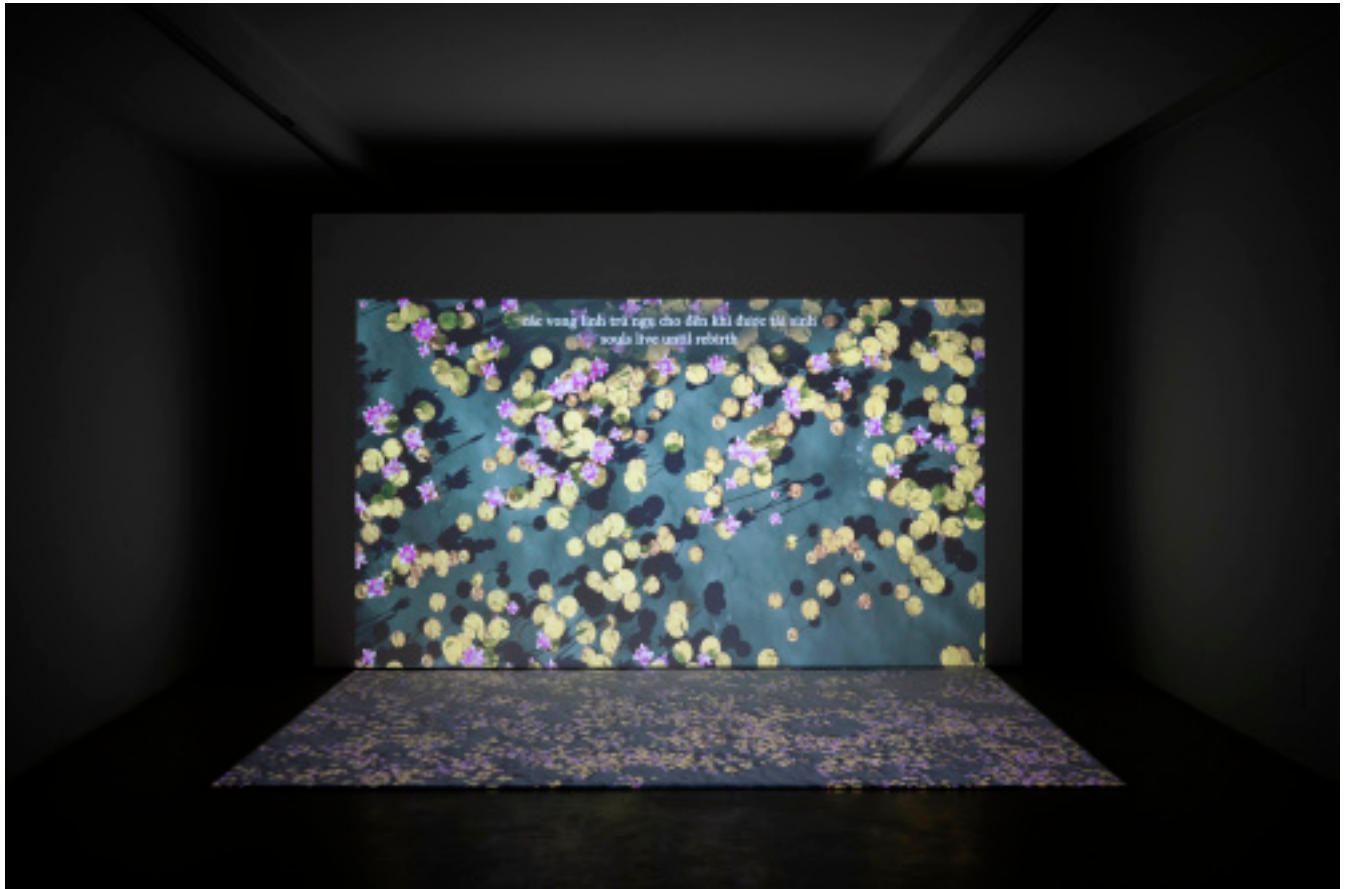
Nhu Xuan Hua, Wedding Room from Hug of a Swan (Kunsthalle Bratislava, 2023). Foto: Adam Šakový

Můžete uvést ještě něco?

Například dvojkanálová inštalácia *Mathu?t – MMRBX* od umelektva Maithu B?i z Berlína (*Maithu B?i používa zájmena they/them – pozn. red.*). Naposledy vystavovali toto dielo na Berlínskom bienále a mne a Kvet sa táto inštalácia veľmi páčila, takže sme sa snažili dostať dielo do Bratislavy. Ide naozaj o veľmi obsahovo plnú inštaláciu, ktorá obsahuje historické detaily ako aj osobné výpovede autorstva, ktoré pojednávajú o migrácii z Vietnamu do východného Berlína. Sú tam detaily o vojne, o kolonizácii, dekolonizácii, procese výroby zbraní, o smrti v rodine kvôli výbuchom granátov vo Vietname, ale odohrávajú sa tam aj rôzne udalosti z východného Berlína, napríklad útok na Slnéčnicový dom v Rostock-Lichtenhagen. Zároveň je toto video na prvý pohľad veľmi esteticky krásne a vlastne mám pocit, že ľudí to dielo hneď vizuálne zaujme, pretože tá dvojkanálová video inštalácia je premietaná na stenu a aj na soľ na zemi, takže to vyzerá ako odraz na vode a čo je odkaz na vodné divadlo vo Vietname.

V brožúre k výstave také píšete, že pocit vykořenění je nám všem tak trochu blízky a vy sama se vracíte k vlastní ztrátě domoviny během svého působení v zahraničí. S jakými pocity se teď vracíte na Slovensko a jak je ten pocit ztráty domoviny zobecnitelný pro nás všechny?

V politickom kontexte na Slovensku sa často teraz pozerá na migranstvo, ako na tých ktorí tu (na Slovensku) nemajú domov. A ja som len chcela poukázať na aspekt domova, ako ho rozumieme v tekutej modernite Zygmunda Baumana. A aj v kurátorskom texte odkazujeme na Stuarta Halla a na jeho koncepty domova a identity. Jedna z vystavených umelkýň, americko-vietnamská poetka Kimberly Nguyen to krásne vystihla v jej básni: „keď poviem domov, po čom túžim / na akej zemi sa dokážem vyhlásiť za trvalú“. Rovnako, ako píšem v kurátorskom texte, Kvet sa síce narodila vietnamským rodičom na Slovensku, ale sa istým spôsobom cíti na Slovensku viac doma ako ja, keďže som celý dospelý život strávila v zahraničí. Ako hovoríme v texte k výstave, domov môže byť komplikovaný, mnohovrstvový, spleťtý pocit príslušnosti k tomuto svetu s prekrývajúcimi sa vplyvmi, jazykmi a spomienkami. Verím, že sú rôzne aspekty ktoré formujú našu identitu.

Maithu B?i, Mathu??t – MMRBX (Kunsthalle Bratislava, 2023). Foto: Adam Šakový

Ted' máte jako další zahraniční působiště ve vašem životopise i Fakultu humanitních studií. Čím se tady budete zabývat?

Teraz pracujem na novej knihe, ktorá sa bude venovať feministickým a dekolonizačným stratégiám v súčasnom výtvarnom umení v našom regióne strednej a východnej Európy. Zároveň, na FHS budem učiť predmet *Súčasnú umenie v kontexte filozofie a súčasnej teórie*, či anglický predmet *Decolonial Curating and Museology*. Potom chystáme aj nový predmet s Ondřejem Vášou a Pavlom Turkom *Myšlení fenoménů skutečnosti I.: Máme naději?* Veľmi sa teším na tieto nové predmety aj na študentstvo na FHS.

Když jste ted' zmínila kurátorství, jak se vám daří balancovat mezi ním a akademickou dráhou? Jsou nějaké limity a naopak protnutí těchto aktivit?

V zásade ja kurátorujem výstavy len občasne, keď ma naozaj niečo nadchne alebo sa objaví téma, ktorú mi príde fajn previesť do výstavy, ale všeobecne pracujem hlavne s textom. Aj v Kunsthalle Bratislava som bola na edičnom oddelení, kde som pripravovala online publikácie, ktoré dopĺňali výstavy. Takže aj aktuálna výstava *Nh?: Priestor medzi jedným a druhým koncom*, vyplynula z môjho dlhodobého záujmu. Ale vo všeobecnosti mám pocit, že umelecká či kurátorská prax a akademická práca sa dobre dopĺňajú. Napríklad, aj pri výučbe používam ukážky z diel súčasného umelectva a rada ich prepájam s teóriou. Na predmete *Decolonial Curating* budeme napríklad chodiť priamo do galérií a múzeí. Jedno bez druhého môže fungovať, ale asi nie v dnešnej dobe, kedy tá prax a prepojenie so skutočným životom a s tým, ako inštitúcie fungujú, je nevyhnutná.

Tím se dostáváme i k vaší nové knize *Wandering Concepts*. Když jsem do ní rychle nahlédl, viděl jsem, že se snažíte propojit akademické texty, umění, eseje, poezii... Je to tedy váš dlouhodobý cíl, takové propojování?

Asi to bolo skôr tým, že som bola v umeleckej inštitúcii, kde som chcela priniesť akademické texty. Tým, že v Kunsthalle vznikali výstavy, ktoré som chcela dať do kontextu súčasnej filozofie a teórie, vymyslela som si takýto publikačný projekt. Ale asi to funguje aj naopak, že potom tá kniha existuje ako objekt sám o sebe, v každom kontexte inak. Keď príde na nejakú akademickú pôdu, tak zas sú to akademické texty, na ktoré sú ľudia tu zvyknutí, doplnené skôr o umelecké texty a básne, ktoré sú niečím novým. Takže ona obom svetov dáva úplne nejaký iný rozmer.

Denisa Tomková (ed.), *Wandering Concepts/Putujúce koncepty*, Kunsthalle Bratislava, 2023. Design knihy: Lukáš Kollár, foto: Nina Pacherová

Jakým způsobem jste texty vybírala? Všiml jsem si, že v knize je například i text od Judith Butler a obecně píšete o důležitosti překladu...

Tie témy boli dané jednotlivými výstavami. Pri každej výstave som komunikovala tému priamo s kurátorstvom a následne to bolo na mojom ďalšom výskume, lebo každá téma sa mohla vydať rôznymi smermi. Keďže sú v každej publikácii len asi štyri či päť textov, konečná publikácia bola vždy akýmsi výberom. A zároveň tam bola aj motivácia, že by mali zaznieť niektoré konkrétne mená, pretože návrat na Slovensko pre mňa znamenal aj prekvapenie, že niektoré texty zo súčasnej teórie, u ktorých mám pocit, že sú už akýmsi základom, ešte vlastne stále neboli preložené do slovenčiny. Táto publikácia je samozrejme len kvapkou v mori, pretože ide o krátke texty, ale verím, že niektoré myšlienky by sa mali šíriť.

Jak byste popsala ony putující koncepty, o kterých ta kniha vypovídá?

Táto antológia je výsledkom šiestich online publikácií, ktoré vznikali celý rok, a z nich sme chceli vytvoriť jednu tlačенú verziu. Tým pádom sme tomu chceli dať trochu iný rozmer a chcela som to vlastne celé dať do kontextu a hľadala som názov. Veľmi ma inšpirovala konferencia, ktorú zorganizovali Lola Olufemi a Imani Robinson, s názvom *Abolition: In Defense of Translation*. Spájali tam abolitionistické hnutie práve s podporou prekladu a uvádzali práve pojem „putujúcich konceptov“, ktorý som si prebrala do knihy. Prišlo mi dôležité, čo na tej konferencii tvrdili, že koncepty by sa mali šíriť a že nie sú geograficky viazané. Jun Pang tam napríklad, spomínala protesty v Hongkongu a hovorila o nadnárodnej solidarite a o tom ako je náš svet prepojený. V podstate je to o tom, že keď skrz preklad slovo či koncept putuje, jeho význam a uplatniteľnosť sa začínajú meniť pre miestny kontext a situáciu.

V úvodu Putujících konceptů se mi vybavila také myšlenka intersekcionality. Vycházíte tedy i z ní?

Určite, a myslím si, že vo všeobecnosti je to niečo, čomu sa venujem a mám pocit, že sa to aj v tej knihe objavuje skrz rôzne eseje. Napríklad, jedna kapitola je venovaná výstave Paula Mahekeho, kde riešime aj útok na queer komunitu na Slovensku a vraždu v Teplárni, práve tu je aj esej od Judith Butler.

Je pojem, který ve střední/východní Evropě nemáme a snažila byste se ho přeložit? Nebo je nějaký, který bychom mohli lépe přijmout, abychom mohli lépe čelit oněm opresivním tendencím?

Neviem, asi to nie je tak, že niekde to funguje super a že ten koncept proste donesieme tu a bude to rovnako fungovať. Možno ide skôr o to, že o nejakej téme či probléme už niekto niekde hovoril, alebo ho popísal a preto o tom vieme ľahšie hovoriť aj my v našom kontexte. Ako napríklad, keď hovoríme o právach queer ľudí na Slovensku, to už queer teória, si

myslím, dobre popísala. Zároveň, má veľa ľudí asi aj dojem, že preklad nepotrebujeme, že všetci hovoríme po anglicky. Ale ja si sama texty v preklade rada čítam, lebo mám pocit, že mi v tom mojom rodnom jazyku dajú iný význam, alebo si rada prečítam české preklady niektorých filozofických textov, napríklad teraz sa teším na český preklad [knihy od Sophie Lewis](#). Myslím, že je to tým, že na nás texty v preklade hovoria našim vlastným jazykom, ktorý nám pomáha tie veci uchopiť inak.

Denisa Tomková. Foto: Mark Williamson

Štěpán Šanda, 22. září 2023.